Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies,
Cilt: VII, Sayı 1, Sayfa: 129-136, İZMİR 2007.

TÜRKMEN TÜRKÇESİNDE BAĞLAMA EDATLARIYLA KURULAN CÜMLELER

Sentences Constructed with Conjunctive Prepositions in Turkmen Turkish

Nesrin SİS*

Özet

Türkmen Türkçesi, Türkiye Türkçesi ile birlikte Güney batı Türk yazı dilleri arasında yer alır. Bu araştırmada, her iki Oğuz yazı dilinde, bağlama edatlarıyla kurulan cümlelerin anlam ve şekil özelliklerinin karşılaştırılarak, benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışma sonunda, bağlama edatlarıyla kurulan cümlelerin, her iki grupta anlam ve kuruluş özellikleri yönünden büyük ölçüde benzer olduğu görülmekle beraber; bu cümleleri bağlamak için kullanılan edatlarının kullanım işlekliği açısından farklılıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkmen, Bağlama Edatı, Cümle

Abstract

Turkmen Turkish, together with Turkish takes place among the South Western Turkish written language. In this research, the sentences constructed with conjunctive prepositions in both languages were examined and the similarities and dissimilarities were pointed out by comparing the meaning and construction. It was found that, the sentences constructed by conjunctive prepositions significantly were significantly similar in both languages by meaning and structure. But, some differences were observed with the function of prepositions when they were used to connect sentences.

Key Words: Turkmen, Conjunctive Preposition, Sentence

Giriş

Bu çalışmada, Türkçe sözdiziminin konularından biri olan bağlı cümleler üzerinde durulmuştur. Türkmen Türkçesi, Türkiye Türkçesiyle birlikte Güney-batı Türk yazı dilleri arasında yer alır. Her iki grupta da ortak Oğuzca kökenine dayanan benzerlikler bulunmaktadır. Sözdizimine ait ortaklıklar da belirgin bir çokluktadır.

Çalışmanın amacı Türkmen Türkçesinde, edatlarla bağlanmış yalın cümlelerin kuruluş özelliklerini ve aralarındaki bağlantıların yönlerini değerlendirerek, bunları Türkiye Türkçesiyle karşılaştırıp; Batı grubu yazı dillerinin sözdizimi ile ilgili yapılacak mukayeseli çalışmalara bir katkıda bulunmaktır. Bu amaçla Çağdaş Türkmen Edebiyatına ait metinler taranmış ilgili cümleler tesbit edilmiştir. Taranan metinler kısaltmalarıyla birlikte çalışmanın sonunda kaynakça kısmında verilmiştir.

Türkiye Türkçesinde bağlama edatlarıyla kurulan cümleler ile ilgili değerlendirmeler için Türkçe sözdimi kaynaklarından faydalanılmıştır.

Cümle dilin en küçük anlatım birimidir. Anlamı bütün boyutlarıyla yansıtmada tek bir cümlenin yeterli olmadığı durumlarda, cümlelerden meydana gelen dil birliklerine başvurulur. Bu birlikler, çok boyutlu bir anlatım için yan yana gelen cümlelerin bağlama edatlarıyla, ortak cümle öğeleriyle, ortak kip, şahıs ekleriyle ya da çeşitli anlam ilişkileriyle birbirine bağlanmalarından oluşur.[1]

* *Yrd.Doç.Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Bölümü*

[1] Leyla Karahan, **Türkçede Sözdizimi**, Ankara, 2004, s. 85.

Türkmen Türkçesinde bağlı cümleler Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, her biri ayrı bir cümle olarak kullanılabilen birkaç yalın cümleden oluşmuş cümlelerdir. Bu cümleler arasındaki bağlantı ve ilgi virgülle veya bağlama edatlarıyla sağlanır. Bu edatlar, bağlantıyı ortaya çıkarmakla birlikte, özellikle yalın cümlelerin kendi aralarındaki sıralama, yokluk, denklik,açıklama,…gibi işlevlerle anlam ilgilerini de belirtirler.

Türkmen Türkçesinde bağlama edatlarıyla kurulan cümlelerde kullanılan edatlar, anlam ilişkileri ve kullanımları bakımından Türkiye Türkçesiyle büyük ölçüde benzerlik gösterirler.

Metinlerden tesbit edilen bağlı cümleler ve bağlama edatları, kuruluş ve kullanımına göre şöyle sıralanabilir:

Ve: ve

Anlam bakımından, aynı yönde olan tek yargılı cümleleri bağlamada kullanılır.

"Düyn yel boldı **ve** yagış yagdı." (TDG)
"Dün rüzgar çıktı **ve** yağmur yağdı."

"Şonuñ üçin hem oları her kim govı görüpdir **ve** olara hemişe hormat goyupdırlar." (TE, Kayanıñ Etmişi)
Bunun için de onları herkes sevmiş ve onlara daima hürmet göstermişler."

"Bökejen gurbaga şonda öz yalñışına düşünipdir **ve** ähli hayvanlardan ötünç sorapdır."(TE, Gurbaga Bökejen)
"Bökejen Kurbağa bunda kendi hatasını anlamış **ve** bütün hayvanlardan özür dilemiş."

"Bu sapar Hinni Baba Ardanıñ sesini tanapdır **ve** çagalarıñ oyun edyändigine düşünüpdir."(TE, Hinni Baba)
"Bu sefer Hinni Baba Ardanın sesini tanımış **ve** çocukların oyun ettiğini düşünmüş."

"Osman şondan soñ ecesiniñ diyen sözüniñ hakıkı manasına düşünip galıpdır **ve** çöregiñ añsatlık bilen gazanılmadıgına dolı göz yetiripdir." (TE, Çöregiñ Tagamı)
"Osman bundan sonra annesinin söylediği sözün gerçek manasını düşünüp durmuş **ve** ekmeğin kolaylıkla kazanılmadığını iyice anlamış."

Hem, hem-de: ve, hem, da, de

Anlam yönünden ve ile çok yakındır.Kullanım bakımından hem edatı, birbirini takip eden tek yargılı cümlelerin herbirinin önünde veya öznesinden, sözde öznesinden sonra görülebilir ve birden fazla tekrarlanabilir.

"Klübümüzde **hem** kino görkezildi **hem** müzika çalındı." (TDG)
"Klübümüzde **hem** sinema gösterildi **hem** müzik çalındı."

"Klübümüzde kino **hem** görkezildi müzika **hem** çalındı."(TDG)
"Klübümüzde sinema **da** gösterildi müzik **de** çalındı."

"Toylı içindekini uzak saklacak boldı **hem** bolmadı."(İÖ)
"Toylı içindekini uzun süre saklamak istedi **de** olmadı."

"Yene bir zadı unutmañ, siz bir gezekde üç-dört çaga dogursañız **hem** dünyäde goynuñ sanı arslan sanından has köpdür."(TE, Akıllı Goyun)
"Yine bir şeyi unutmayın, siz bir defada üç dört çocuk doğursanız **da** dünyada koyunun sayısı aslanın sayısından daha çoktur."

"Ussa **hem** dogruçul eken **hem-de** yagşı niyetli bir adam eken."(TE, Yalñış Hasap)
"Usta **hem** dürüst imiş **hem de** iyi niyetli bir adam imiş."

"Bir gün bu çagalarıñ kakaları **hem** hünär övrenmekleri **hem-de** biraz işläp özlerine kömek bermekleri üçin, ogullarını alıp şäherde bir ussanıñ yanına şägirt edip yerleştirmegi yüregine düvüpdirler."(TE, Yalñış Hasap)
"Bir gün bu çocukların babaları **hem** hüner öğrenmeleri **hem de** biraz çalışıp kendilerine yardım etmeleri için oğullarını alıp şehirde bir ustanın yanına çırak olarak vermeyi kafalarına koymuşlar."

Da, de: da, de

Anlamca, ve, hem, edatlarına çok yakın olarak kullanılır. Birden fazla tek yargılı cümlelerin sıralanışında, cümle sayısı kadar tekrar edilebilir. Ayrıca iki iş veya hareketin arka arkaya meydana geldiğini bildirmek için de kullanılır. Bu durumda sadece birinci cümleden sonra gelir ve tekrar edilmez.

"Agşam yıldırım-**da** çakdı yagış-**da** yagdı."(TDG)
"Akşam yıldırım **da** çaktı, yağmur **da** yağdı."

"Al bar-**da** dogancıgıñ bilen iy."(AY)
"Al git **de** kardeşciğin ile ye."

"Onsoñ bir topar yüzi agır aladalı adamlarıñ arasından suvlıpcık geçti-**de** çayhananıñ agzından garadı."(AY)
"Ondan sonra bir grup yüzü asık, endişeli adamın arasından sıyrılıp geçti **de** kahvehanenin kapısından baktı."

"Çilimini sorup tüssesini üfledi-**de** şeyle dedi:"(HDD)
"Sigarasını çekip dumanını üfledi **de** şöyle dedi:"

"Azacık sınlap durdı-**da** baş egip gatı ses bilen salam berdi."(GC)
"Azıcık bakıp durdu **da** başını eğip sert ses ile selam verdi."

"Günortan kolhoz başlıgı geldi-**de** oba adamlarını yıgnadı."(İÖ)
"Öğleyin kolhoz başkanı geldi **de** köy halkını topladı."

"Şadıman hasanaklap yerinden turdı-**da** eşigini geymege turdı."(İÖ)
"Şadıman acele ederek yerinden kalktı **da** üstünü giymeye başladı."

Emma:ama, fakat

Bu edat ard arda gelen iki cümle arasında kullanılarak ilk cümledeki yargı ile ikinci cümledeki yargı arasında karşıtlık ilgisi kurar.

"Size bolan hormat şol sebäplidir **emma** yırtıcılıgıñızı asla halamazlar."(TE, Akıllı Goyun)
"Size olan hürmet bu sebeptendir **ama** vahşiliğinizi hiç beğenmezler."

"Men hem seniñ bilen giderdim **emma** ertir işim köp."(TDG)

"Men de seninle giderdim **fakat** yarın işim çok."

"Belki inanmazsıñız **emma** Erdem yel bilen bäsleşse yel ızda galarmış."(VD, Erdem bilen Didem)
"Belki inanmazsınız **ama** Erdem rüzgar ile yarışsa rüzgar geride kalırmış."

"Kiçicik degirmençi durmuşından razımış **emma** onuñ razılıgını gısgananlar-da bolupdur."(VD, Kiçicik Degirmençi)
"Minik değirmenci hayatından memnunmuş **ama** onun memnuniyetini kıskananlar da varmış."

"Patşa gızı Aliniñ munça altındır pullar bilen gelendigini görüp gözlerine inanmandır **emma** Ali bolan vakanı aydıp berip yaglıgını-da görkezeninden soñra ınanıpdır."(VD; Yalta Ali)
"Padişahın kızı Alinin bu kadar altınlar paralar ile dönüp geldiğini görünce gözlerine inanmaz **ama** Ali olan hadiseyi anlatıverip başörtüsünü de gösterince inanmış."

Yöne:fakat, ama

Yöne edatı birbirini takip eden iki cümle arasında kullanılarak, cümleler arasında karşıtlık ilgisi kurar.

"Ayt **yöne** şu gürrüñ şu yerde galsın."(İÖ)
"Söyle **fakat** bu laf burada kalsın."

"İnsanlarıñ duşmanlarına garşı öñünden aladalanmagı elbetde govı zat **yöne** her kimi özüñe duşman hasaplamak asla dogrı däl."(TE, Yılan bilen Serçe)

"İnsanların düşmanlarına karşı önceden kaygılanmaları elbette iyi bir şey **fakat** herkesi kendine düşman saymak asla doğru değil."

Sözleriñizin köpüsi dogrı **yöne** hemmesi dogrı däl."(TE, Akıllı Goyun)
Sözlerinizin çoğu doğru **fakat** hepsi doğru değil."

"Men oları hem bilyärin **yöne** bilsem-de aytcak değil."(TE, Dayhanıñ Körpe Gızı)
"Ben onları da biliyorum **fakat** bilsem de söylemeyeceğim."

"Al iyey, **yöne** hergiz her neçe acıksañam yañkı yalı iş etme-de göni gelip aydaygın".(AY)
"Al ye, **fakat** her ne zaman ne kadar acıksan da deminki gibi iş etme de doğruca gelip söyle."

"Näme çıkcakdıgını bilyär olar **yöne** güyçliniñ garşısına durmak kın."(İÖ)
"Ne çıkacağını biliyor onlar **fakat** güçlünün karşısında durmak zor."

veli~velin: ama, fakat

1.Velin edatı emma, yöne edatları gibi cümleleri karşıtlık ilgisiyle bağlar.

"Elini sebede uzadıp bir dövüm zat alayın diyipdir **velin** hilegär tilki gülimsiräp yanına gelipdir."(VD, Hopuduk)
"Elini sepete uzatıp bir parça şey alayım demiş **fakat** hilekar tilki gülümseyerek yanına gelmiş."

"Ey Huday can, şunça yurt gezdim **velin** şeyle geñ hayvan görmedim."(VD, Sıgırcık)
"Ey sevgili Hüda, şu kadar yurt gezdim fakat böyle acayip hayvan görmedim."

"Patışanıñ gızı diymesinä diyipdir **velin** soñra puşman hem bolupdur."(VD, Yalta Ali)

"Padişahın kızı demesine demiş **ama** sonra pişman da olmuş."

"Men seniñ arkañdaki öyüñi ayırmasına ayırarın **velin** soñundan sen puşman bolaymasañ."(VD, Gaygılı Pışbaga)
Ben senin arkandaki evini ayırmasına ayırırım **ama** sonradan sen pişman olmayasın."

2.Velin edatının yukarıdaki kullanımlarından farklı olarak, ilk cümlede anlatılan iş veya hareketin bitiminden hemen sonra ikinci cümlede anlatılan iş veya hareketin başladığını ifade etmeye yönelik bir kullanımı da vardır.[2]

Bu kullanım şekline Türkiye Türkçesindeki **ki, da, de, sonra** edatlarının denkliği düşünülebilir:

"Ep-eslice gittiler **velin** öñlerinden bir ullakan maşın geldi-de ala-tozan turzup geçip gitti."(M)
Epeyce gittiler **sonra** önlerinden bir büyük araba geldi de tozu dumana katıp geçip gitti."

"Şol günden soñra kiçicik degirmençi şeyle bir işläpdir, şeyle bir işläpdir **velin** kakasından hem köp pul gazanmaga başlapdır."(VD, Kiçicik Degirmençi)
"O günden sonra minik değirmenci öyle bir çalışmış öyle bir çalışmış **ki** babasından da çok para kazanmaya başlamış."

"Meniñ yumurtgam hem ovadan hem-de örän gızgıncak diyip gıgıranını **velin** hemmeler eşidyärmiş."(VD, Lokgu Tovuk)
"Benim yumurtam hem güzel hem de çok sıcak diye bağırışını **da** herkes işitiyormuş."

"Özüne edilen yagşılıklar yadına düşdigiçe yüzi gülipdir, şeyle bir begenipdir, şeyle bir begenipdir **velin** şatlıkdan yana aydım aytmaga başlapdır."(VD, Ayşe bilen Patma)
"Kendine yapılan iyilikler hatırına düşünce yüzü gülmüş, öyle sevinmiş öyle sevinmiş **ki** sevincinden şarkı söylemeye başlamış."

"Şol säbepli çagalar Tonton enäni şeyle bir govı görer ekenler **velin** olarıñ hiç garrıca mamanıñ yanından ayrılası gelmeyärmiş."(TE, Tonton Ene)
"Bu sebepten çocuklar Tonton anayı öyle çok severlermiş **ki** onların hiç ihtiyar ninenin yanından ayrılasıları gelmiyormuş."

"Çıralar yandı **veli** klubüñ içi yagtılıp gitti."(TDG)
"Lambalar yandı **da** klübün içi aydınlandı."

"Dañ atdı **veli** biz hem yola düşdük."(TDG)
"Tan attı **sonra** biz de yola düştük."

"Sahnanıñ ortasında duran adam uzın ellerini häreketlendirdi **veli** müzika çalınmaga başladı."(TDG)
"Sahnenin ortasında duran adam uzun ellerini hareketlendirdi **sonra** müzik çalınmaya başladı."

Yogsam :yoksa

Bolmasa :yoksa

Yogsam bolmasa: yoksa

[2] P. Azimov, H. Baylıyev, **Türkmen Diliniñ Grammatikası**, II.Bölüm, Sintaksis, Aşgabat, 1959, s. 90.

Bağladıkları cümleler arasında anlam yönünden karşıtlık olduğunu belirten bu edatların emma yöne edetlarından farkları cümleler arasındaki karşıtlığı şart anlamı katarak sağlamalarıdır. Tek tek kullanılabildikleri gibi birlikte de kullanılabilirler. Bu kullanımda anlam bakımından bir değişiklik olmaz.

"Hova sovuk **yogsam bolmasa** oynamaga çıkardık."(TDG)
"hava soğuk **yoksa** oynamaya çıkardık."

"Eger mamladıgıñı subut edip bilseñ men hem saña yagşılık ederin **bolmasa** elimden gutulcak gumanañ yokdur."(TE, Akıllı Goyun)
"Eğer doğruluğunu isbat edebilirsen ben de sana iyilik ederim **yoksa** elimden kurtulacak gümanın yoktur."

"Sen özüñe seret, asla düşekten turma **bolmasa** bu dümevden açılmazsın."(TE, Tonton Ene)
"Sen kendine bak, asla yataktan kalkma **yoksa** bu nezleden kurtulamazsın."

"Pişigi hem miyavladıp durma **yogsam** daşarık zıñarıñ eşitdiñmi?"(TE, Pıtır)
"Kediyi de miyavlatıp durma **yoksa** dışarı atarım duydun mu?"

ya, ya-da: ya, ya da

1.Ya, ya da edatı cümlede sayılan hadiselerden yalnız birini olabildiğini belirtir.Bunun için meydana gelmesi muhtemel hadiseler sıralanırken kullanılır. Genellikle sıralanan cümlelerin her birinin önünde gelip cümle sayısına bağlı olarak birden fazla tekrarlanabilir.

"**Ya** sen gelersiñ **ya** biz bararıs."(TDG)
"**Ya** sen gelirsin **ya** biz gideriz."

"Bu gün **ya** yel bolar **ya** yagış yagar."(TDG)
"Bugün **ya** rüzgar olur **ya** yağmur yağar."

"Gelnimiz oglumızı azdırdı, şol geldi-de oglumız **ya** maşın eberersiñiz **ya** rısgımı ayırarsıñız diyip üstümüze düv-düv dızapdur diyen gürrüñem yayrattılar."(M)
"Gelinimiz oğlumuzu azdırdı, o geldi de oğlumuz **ya** araba alırsınız **ya** rızkımı ayırırsınız diye bizi zorlamakta diye bir lafı da yaydılar."

"Gaharlansınlarmı **ya-da** gülsünlermi?"(VD, Veli Dayı)
"Kahırlansınlar mı **ya da** gülsünler mi?"

2.Metinlerde rastlanan bazı cümlelerden hareketle **ya, ya-da** edatının **yoksa** anlamına yakın bir anlamda kullanıldığını belirtmek de mümkündür:

"Hanı ayt oglum göreyin saña pul gerek boldımı **ya** garıncıgıñ açmı?(AY)
"Hadi söyle oğlum göreyim sana para mı lazım oldu **yoksa** karıncığın mı aç?"

"Näme bolyar, düyeler geçyärmi **ya-da** öye cınlar çozdularmı?"(VD, Veli Dayı)
"Ne oluyor, develer mi geçiyor **yoksa** eve cinler mi hücum etti?"

"Vah gızım köşegim näme bolyar saña **ya** keseledіñmi bir yeriñ dagı agrıyarmı **ya** yas tutyañmı?(VD, VeliDayı)

Vah kızım yavrum ne oluyor sana **yoksa** hastalandın mı bir yerin mi ağrıyor **yoksa** yas mı tutuyorsun."

Ne,ne-de: ne, ne de

Yokluğu bildiren bu edat her cümlenin önüne gelerek bir kaç defa tekrarlanabilir.Anlam bakımından verilen yargıların hiçbirinin de olmadığını belirtir.

"Hava-da yürek gısdırıcıdı yagış **ne** yagyardı **ne-de** çisñeyerdi."(HDD)
"Hava da iç karartıcıydı yağmur **ne** yağıyordu **ne de** çiseliyordu."

"**Ne** işledim **ne-de** bir yadadım."(TE, Garıncanıñ Başdan Geçirenleri)
Ne çalıştım **ne de** bir yoruldum."

"Çekdi**, ne** asman gapışdı **ne-de** yer yarıldı."(İÖ)
"Çekti**, ne** gök kapandı **ne de** yer yarıldı."

"Görse **ne** garrıca ene bar **ne-de** onuñ goş-golamları."(VD, Fatoşcuk)
"Görse **ne** ihtiyar ana var **ne de** onun öte berisi."

"**Ne** başam barmak bilen süyem barmak yalı köp işlärin, **ne-de** doganlarım yalı yaltadırın."(VD, Bäş Doganlar)
"**Ne** baş parmak ile işaret parmağı kadar çok çalışırım **ne de** kardeşlerim gibi tembelim."

Sonuç

1. Türkiye Türkçesi sözdiziminde kullanılan; ama (Türkmen: emma); fakat, lakin(Türkmen:yöne); yoksa (Türkmen: yogsam, bolmasa, yogsam bolmasa); ne, ne de (Türkmen: ne, ne-de); ya, ya da (Türkmen: ya, ya-da); hem(Türkmen: hem); da, de (Türkmen: da de); gibi bağlama edatlarının cümleler arasında kurdukları, sıralama, karşılaştırma, benzerlik, açıklama, karşıtlık, sebep sonuç, denklik vb. anlam ilgileri ve kullanım şekilleri Türkmen Türkçesiyle ortaklık göstermektedir.

2. Türkmen Türkçesinde cümleler arasında bağlantıyı sağlayan edatlar anlam ilişkilerinin yönleri bakımından, metinlerden hareketle şu şekilde sınıflandırılabilir:

I. Aynı yönde olmayı, yargılar arasındaki paralelliği belirtenler: ve, hem, da, de

II. Cümleler arasındaki karşıtlık, sebep sonuç, veya açıklama ilgisini belirtenler: emma, yöne veli~velin

III.Sıralanan hükümler arasında karşıtlıkla birlikte şart anlamı katanlar: yogsa, yogsam, yogsam bolmasa

IV: Birbirini takip eden cümlelerde bulunan yargıların olmadığını bulunmadığını belirten: ne, ne-de

V.Verilen yargılar arasında sıralama belirten: ya, ya-da

3. Ard arda gelen cümlelerde verilen yargılar arasında sıralama belirten 'ya, ya da' edatının, birtakım örneklerde 'yoksa' anlamına çok yakın bir anlamda da kullanılabildiğine metinlerde rastlanmıştır.

4.Türkiye Türkçesinde cümleleri bağlarken kullanılan edatlar arasında en işlek olanlardan biri "ki"dir. Türkmen Türkçesinde taranan metinler çerçevesinde "ki" ile bağlanan cümlelere rastlanmamıştır. Ancak Türkmen Türkçesinde 'ama, fakat' anlamında kullanılan 'velin~veli' edatının bağladığı cümleler arasında Türkiye Türkçesindeki 'ki; de, da; sonra' edatlarının anlam ve işlevine çok yakın kullanımları tesbit edilmiştir.

Kaynaklar

- AZİMOV P., BAYLIYEV H., **Türkmen Diliniñ Grammatikası**, II.Bölüm, Sintaksis, Aşgabat 1959.
- HACIEMİNOĞLU N., **Türk Dilinde Edatlar**, İstanbul 1992
- KARA M., **Türkmen Türkçesi Grameri**, Ankara 2005
- KARAHAN L., **Türkçede Sözdizimi**, Ankara 2004
- OSKAR H., **Türkmen Manuel**, Wien 1977
- TEKİN T., CEYLAN E., ÖLMEZ M., ÖLMEZ Z., EKER S., **Türkmence Türkçe Sözlük**, Ankara 1995

Taranan Metinler Kaynakçası ve Kısaltmaları

- AZİMOV P., BAYLIYEV H., **Türkmen Diliniñ Grammatikası**, II.Bölüm, Sintaksis, Aşgabat 1959 (TDG)
- HUDAYGULIYEV C., "Açlık Yılı", **Sovet Edebiyatı**, C. 3, Ahşabat 1988, s. 117-120 (AY)
- İLYUŞİN V., "Hıtay Daşda Däl", **Sovet Edebiyatı**, C. 3 Ahşabat 1988, s. 129-133 (HDD)
- KÖSEOGLI E., (Tercime eden, Berdi sarıyev), **Tonton Ene**, Ankara 2002 (TE)
- KÖSEOGLI E., (Tercime eden, Berdi sarıyev), **Veli Dayı**, Ankara 2001 (VD)
- ORAZOV M., "Gara Cisim", **Sovet Edebiyatı**, C. 11, Ahşabat 1988, s. 159-165 (GC)
- ORAZOV M., "Maşın"**, Sovet Edebiyatı**, C. 11, Akşabat 1988, s. 165-168 (M)
- ÖDEYEV O., "İkinci Ömür", **Sovet Edebiyatı**, C. 12, Akşabat 1988, s. 99-110 (İÖ)